IL-VIA DOLOROSA (3)

P Twanny Chircop ofm

V Stazzjon: Xmun minn Ċireni jerfa’ s-Salib ta’ Ġesù

Kappella Franġiskana tfakkar dan l-istazzjon. Fl-1249 Ricoldo da Monte Croce jikteb li l-post li jfakkar lil Xmun minn Ċireni, li jgħin lil Ġesù jerfa’ s-salib, kien f’idejn il-Franġiskani. Fil-fatt, diġà fl-1229 il-Franġiskani kienu daħlu jgħixu għall-ewwel darba f’Ġerusalemm

f'dawn l-inħawi. Il-kappella li hemm illum ġiet irranġata fl-1982, wara li l-Franġiskani rnexxielhom jerġgħu jakkwistaw il-5 Stazzjon fl-1889.

It-tifkira f'dan il-post ilha biss mis-sena 1800; qabel ma kien hemm ebda post fiss li jfakkar din il-ġrajja. F'dan il-post kien hemm it-tifkira tal-għani u l-fqir Lazzru (Lq 16, 19-31) u d-dar ta' Xmun il-Fariżew (Lq 7, 36-50). Id-dar bi stil Tork tas-sena 1500, b'arkata kbira fuq il-wied, tiġi identifikata minn P. Horn bħala d-dar tal-għani; u d-dar żgħira, b'koppla żgħira bi stil mameluk tas-snin 1400-1500, bħala d-dar tal-fqir Lazzru. Id-dar ta' Xmun kienet fl-inħawi qrib dak li llum jissejjaħ il-bieb ta' Erodi. Fil-post kien hemm

knisja ddedikata lil Santa Marija Maddalena.

L-episodju evanġeliku jitkellem minn "Kien għaddej wieħed, Xmun minn Ċireni, missier Xandru u Rufu, ġej lura mir-raba', u ġagħluh jerfagħlu s-salib" (Mk 15,21; Mt 27,32; Lq 23,26). Xmun jew kien Lhudi mid-dijaspora minn naħa tat-tramuntana tal-Libja (iċ-Ċirinajka) jew proselita ikkonvertit għall-Ġudaiżmu. Jista' jkun li kien ġej lura għajjien mix-xogħol tar-raba', jew forsi kien għadu kemm wasal lura minn għelieqi li kienu 'l bogħod; mhux faċli wieħed jkun jaf sewwa. Imma żgur li Xmun irrabja meta, b'kumbinazzjoni ltaqa' fit-triq ma' Ġesù u s-suldati Rumani ġegħluh bilfors jerfa' s-salib tal-ikkundannat. Imma din il-laqgħa kellha tħalli marka profonda fil-ħajja ta' Xmun. L-evanġelista Luqa, infatti, jagħtina l-isem taż-żewġ ulied taċ-Ċirenew, li wara ħadmu fil-knisja ta' Ruma (Rm 16,13). Wisq probabbli li Xmun kif ukoll il-familja tiegħu emmnu f'Ġesù Kristu. Leġġenda tgħid li saħansitra ħa l-martirju bħala isqof ta' Bosra fl-Arabja. Kollox beda minn dik il-laqgħa mhux mistennija fit-triq tas-salib.

"Intebħu li dan ir-raġel ma kienx se jasal. Kienu jeħtieġu l-għajnuna. Ħarsu madwarhom qalb il-folla u raw raġel mibni b'saffejn, Xmun minn Ċirene. Dan seta' jgħinhom. Miegħu kellu liż-żewġ uliedu Alessandru u Rufu. Huma wkoll kienu qed jistaqsu 'l missierhom x'kien qed jiġri. Qatt qabel ma kienu raw it-tislib ta' xi ħadd u bħat-tfal kollha kienu kurjużi. Missierhom ma setax jispjegalhom għaliex illum, lejlet l-akbar festa tagħhom, ir-Rumani kienu ddeċidew li joqtlu lil dawn it-tlieta min-nies. Lanqas seta' jispjegalhom għaliex wieħed minnhom kien mimli dmija u liebes kuruna tax-xewk. Huma kienu fl-għelieqi meta seħħew il-ġrajjiet ta' qabel. Ma kinux jafu x'ġara dakinhar filgħodu." (Via Crucis – John Abela ofm)

VI Stazzjon: Il-Veronika tixxotta wiċċ Ġesu

Mill-ħames Stazzjon wieħed jibda tiela' lejn il-Golgota. F'nofs it-*Tarig el Alam* hemm kappella li tfakkar il-laqgħa ta' Ġesù mal-Veronika. Il-kappella hi proprjeta' tal-Griegi Kattoliċi. Din ix-xena ma nsibuhiex fil-vanġeli, hija frott it-tradizzjoni ta' Ġerusalemm; però tajjeb li wieħed jgħid li hija tradizzjoni bikrija ħafna. Fis-sena 1483, F. Fabri jsemmi l-post tal-Veronika (ELS 919,4). Ewsebju jsemmi li ġewwa Cesarea ta' Fillippu statwa tal-bronż kienet tirrappreżenta x-xena tal-mara bin-nixxiegħa tad-demm li tmiss lil Ġesù u jgħid li quddiem l-istatwa jikber ħaxix mirakuluż. Ewsebju ma jħarisx sabiħ lejn din it-tradizzjoni għax jara fiha eżempju ta' kult pagan. Minn Rufino nafu li l-istatwa ġiet meqruda minn Giuliano l-Apostata. Minn din l-informazzjoni nistgħu ngħidu li t-tradizzjoni tal-Veronika hija antika ħafna. It-tifkira f'Ġerusalemm hija iżjed riċenti. Il-Kappella nbniet fl-1890.

Kienet is-sede tal-konsolat Franċiż, li ġiet mogħtija lill-knisja Griega kattolika (Melkita). Illum joqogħdu hemm is-sorijiet ta' Charles de Foucauld, *Piccole Sorelle di Gesù*.

Il-kappella fiha mużajk li jirrappreżenta l-ġest kuraġġuż ta' din il-mara li għaddiet minn qalb is-suldati u l-folla tan-nies u marret timsaħ il-wiċċ ta' Ġesù li kien mimli demm, trab u bżieq.

Il-vanġeli ma jagħtuna ebda ħjiel tal-wiċċ ta' Ġesù; wisq inqas ta' meta kien qed jerfa' s-salib. Dan il-vojt f'ċertu sens jiġi mimli bit-tradizzjoni tas-*Sacra Sindone* f'Turin; imma fuq kollox mill-profezija tal-profeta Izaija fuq il-qaddej sofferenti ta' Jahweh, miżmum mill-insara bħala prefigure ta' Ġesù: "Bħalma ħafna ndiehxu minnu, - għax wiċċu tħassar, donnu ma kienx ta' bniedem, u s-sura tiegħu ma kontx tqisha ta' bniedem. Bħal xitla kiber quddiemna, u bħal għerq minn art niexfa. Ebda sura ma kellu, u ebda ġmiel biex inħarsu lejh, jew xi sura biex nitgħaxxqu bih. Kien imżeblaħ u mwarrab mill-bnedmin, bniedem li bata u kien jaf x'inhu l-mard, bħal wieħed li n-nies jaħbu wiċċhom minnu, bniedem imżeblaħ, u aħna xejn ma qisnih." (Is 52,14; 53,2-3).

L-azzjoni ta' dik il-mara, l-kompassjoni tagħha, ġew mogħtija ħlas mhux mistennija: fuq il-velu baqgħet imwaħħla x-xbieha ta' wiċċ is-Salvatur. L-isem tal-mara, Veronika jista' jkun deformazzjoni tal-isem Grieg Berenice (dan kien isem oħt ir-re Agripp II (ara Att. 25,13.23; 26,30). Jew inkella kif tgħid l-etimoloġija popolari isimha huwa mibni minn żewġ kelmiet latini '*vera icona*' (xbieha vera), b'rabta mal-ġrajja mirakoluża. Wara, il-letteratura apokrifa tagħtina ħafna iżjed partikularitajiet ta' togħma leġġendarja rigward din il-mara. Eżempju ta' dan huwa l-Vanġelu ta' Nikodemu li jidentifika 'l Veronika mal-mara li f'Kafarnaum ġiet imfejqa minn Ġesu min-nixxiegħa tad-demm. (Mk 5,25-34). Ukoll apokrifu latin medjevali *Mors Pilati* jgħid li l-velu bix-xbieha ta' Ġesù ġie meħud Ruma, u li fejjaq mill-mard lill-Imperatur Tiberju.

Ma niħduhiex bi kbira li l-Veronika ma tiġix imsemmija fil-vanġeli kanoniċi, meta lanqas il-laqgħa ma' ommu Marija ma tiġi msemmija. Minkejja dan, il-vanġeli spiss jitkellmu dwar in-nisa li kien jagħmlu parti mill-grupp tad-dixxipli ta' Ġesù u li kienu jgħinuh fl-missjoni tiegħu; eżempju ta' dan Mk 15,40-41; Lq 8,1; 10,38-42; 24,1-11; Ġw 19.25. L-evanġelista Luqa juri interess partikolari dwar it-tema tan-nisa; ir-rakkont tiegħu huwa l-bażi għat-tmien stazzjoni: il-laqgħa ta' Ġesù man-nisa ta' Ġerusalemm. Huwa dan l-evanġelista li jissottolinja li n-nisa huma xhieda li raw il-ġrajjiet tal-Golgota (il-mewt, id-difna u l-qawmien tal-Mulej). In-nisa li kien ġew ma' Ġesù mill-Galilija kienu Marija ta' Magdala, Ġovanna u Marija ta' Ġakbu u oħrajn li kienu flimkien (Lq 23,55; 24,10). Luqa jammira l-interess u l-kuraġġ ta'

dawn in-nisa, anke b'differenza mid-dixxipli, li baqgħu fidili għall-Mulej sal-aħħar. U ma' dan il-grupp it-tradizzjoni żżid lil Veronika. Mit-VIII seklu, ir-relikwa bix-xbieha ta' wiċċ il-Mulej, hi kkonservata f'San Pietru ġewwa Ruma.

Biex tasal għas-seba' stazzjoni trid titla' il-Via Dolorosa sa salib it-toroq mat-triq tas-suq Chan ez-Zait; l-istazzjon jinsab proprju faċċata.

VII Stazzjon: Ġesù jaqa' għat-Tieni Darba

Meta nħallu s-sitt stazzjon tibda t-telgħa, dan ipoġġi f'diffikultà lil ħafna pellegrini; wieħed jista' jifhem is-sitwazzjoni ta' Ġesù jerfa' s-salib tiela' din it-telgħa.

Għal Ġesù din it-telgħa bis-salib fuq spallejh kellha tkun iebsa; bil-konsegwenza li jaqa' għat-tieni darba kif iżżomm it-tradizzjoni Nisranija.

Ġesù ġie msallab u miet barra l-ħitan ta' Ġerusalemm (Ġw 19,20: "… il-post fejn sallbu 'l Ġesù kien barra l-belt."; Lhud 13,12: "Ġesù…. bata barra l-bieb tal-belt"). Wisq probabbli fejn illum hemm is-VII stazzjon kien hemm wieħed mill-bibien tal-belt ta' żmien Ġesù, minn fejn il-korteo bl-ikkundannat ħareġ mill-belt lejn il-Golgota, fejn ġiet esekwita s-sentenza kapitali. L-awturi sagri tat-TĠ ħallew barra l-isem ta' dan il-bieb. Il-pellegrini tal-medju evu, minħabba kolonna u fdalijiet arkeoloġiċi ta' bieb kbir, jorbtu dan il-post mal-bieb antik li kien jagħmel parti mill-ħitan antiki tal-belt ta' epoka Persjana. Il-ktieb ta' Neħemija jitkellem darbtejn dwar dan il-bieb (Ne 3,6; 12,39; fil-Vulgata: "porta Vetera/ Antiqua"). L-Insara sejħulu

l-bieb tal-Ġudizzju (Porta Giudiziaria), għax fuq dan il-bieb, skont użanzi antiki, kienet tkun imwaħħla il-kitba tal-kundanna tar-Re tal-Lhud.

L-ewwel li jitkellem dwar dan huwa d-dumnikan Burcardo del Monte Sion, li żar l-Art Imqaddsa fis-sena 1283. Fuq il-mappa ta' Marino Sanuto, tas-sena 1310, jiġi ndikata għall-ewwel darba bħala 'Porta Giudiziaria' (hekk jidher fuq mapep oħra tal-istess żmien u anke fuq oħrajn ta' wara). Il-pellegrin Felix Fabri żar l-Art Imqaddsa bejn l-1480 u l-1483 u sa dak iż-żmien seta' jara l-fdalijiet.

Kappella modesta rranġata mill-Franġiskani fuq il-post akkwistat minnhom fis-sena 1800 illum tfakkar it-tieni waqgħa. Ġewwa l-kappella tiġbed l-attenzjoni kolonna għolja 5 metri u dijametru tagħha bejn wieħed u ieħor 70 ċentimetru. Kif juru l-iskavi arkeolġiċi magħmula mill-iStudium Biblicum Franġiskan, dik il-kolonna wisq probabbli kienet tagħmel parti mill-famuż kolonnat tal-Cardo Maximus it-triq prinċipali tal-belt Aelia Capitolina li kien bena Adrianu f'nofs is-seklu II fuq il-fdalijiet ta' Ġerusalemm ta' żmien Ġesù, li ġiet meqruda wara r-rewwixta kontra r-Rumani ta' Bar-Kochba. Din it-triq prinċipali Rumana kienet tmur mill-bieb attwali ta' Damasku sa l-għolja ta' Sijon. It-triq Għarbija tal-lum Suq Chan ez-Zait, mimlija ħwienet issegwi proprju

l-korsa tat-triq antika Rumana-Biżantina.

Kif toħroġ mill-kappella tas-seba' stazzjon mill-ewwel kif iddur fuq ix-xellug it-triq dejqa 'Aqabat al-Qanqa' permezz ta' ftit turġien tieħdok fl-istazzjon li jmiss. Meta ngħaddu minn quddiem l-ospizju tal-Ġermaniżi Protestanti wieħed irid joqgħod attent li ma jibqax għaddej u ma jindunax bis-sinjal tat-tmien stazzjon li jinsab mal-ħajt fuq ix-xellug tat-triq ftit metri 'l bogħod.

VIII Stazzjon: Ġesù jiltaqa' man-nisa ta' Ġerusalemm

Il-laqgħa ta' Ġesù man-nisa ta' Ġerusalemm saret qrib tal-Golgota, "…bejn il-bieb tal-Ġudizzju *Porta Giudiziaria* u l-Golgota …", kif jindikaw b'mod preċiż il-pellegrini tal-medju evu. Fuq biċċa kolonna mdaħħla fil-ħajt ta' barra tal-kunvent tal-Griegi Ortodossi, ta' San Caralambos, permezz ta' salib u l-iskrizzjoni bil-Grieg IC XC NIKA (Ġesù Kristu – Rebbieħ 'Vittoria'), jiġi mfakkar l-episodju deskritt minn San Luqa: Kotra kbira ta' nies kienet miexja warajh; fosthom kien hemm xi nisa li bdew iħabbtu fuq sidirhom u jibkuh. Imma Ġesù dar lejhom u qalilhom: "Nisa ta' Ġerusalemm, mhux lili ibku, iżda ibku lilkom infuskom u lil uliedkom. Għax, araw, għad jiġi żmien meta jgħidu, 'Hienja dik li ma għandhiex tfal, hieni l-ġuf li qatt ma wiled u s-sider li qatt ma redda'!" Imbagħad jibdew jgħidu lill-muntanji, 'Aqgħu fuqna!', u lill-għoljiet, 'Ordmuna!' Għax jekk dan kollu qegħdin jagħmluh liz-zokk meta għadu aħdar, mela xi jsir minnu meta jinxef?" (Lq 23, 27-31).

Il-kliem li Ġesù jgħid lin-nisa huwa tħabbira profetika ta' kundanna għal Ġerusalemm. Il-maternità hija kkunsidrata fil-Bibbja bħala sinjal ta' benedizzjoni (barka) divina, li tiġi ttrasformata f'maledizzjoni (saħta) fi żmien ta' kastig. L-isterilità hawn tissejjaħ imbierka, għax in-nisa sterili ma jkunux esperimentaw it-tbatija tal-ommijiet fir-rapport mat-tbatija ta' uliedhom. Silta mill-profeta Hosegħa tħabbar minn qabel id-disperazzjoni tagħhom fl-okkażżjoni tal-waqgħa ta' Ġerusalemm:

Jiġġarrfu s-santwarji fuq l-għoljiet tal-ħażen, id-dnub ta' Israel; xewk u għollieq għad jinbet fuq l-artali tagħhom. Għad igħidu lill-muntanji: "Għattuna" u lill-għoljiet: "Ordmuna". (Hos. 10,8)

L-espressjoni iz-zokk aħdar u z-zokk niexef, li huwa proverbju, jrid jagħti iżjed qawwa għall-kastig tremend li se jaqa' fuq il-belt tal-ħtija (iz-zokk niexef), f'kontra posizzjoni mat-tislib tal-bniedem ġust (iz-zokk l-aħdar), li bih Alla salva d-dinja. F'sitwazzjoni tremenda ta' tbatija Ġesù ma jiqafx fuqu nnifsu, imma jkompli jaħdem biex isalva lill-poplu tiegħu mill-kastig li kien ġej fuqu.

Din il-laqgħa ta' Ġesù man-nisa ta' Ġerusalemm hija msemmija biss minn San Luqa; forsi bħala sens ta' solidarjetà ma' dawk li huma kkundannati għall-mewt. B'lingwaġġ apokalittiku Ġesù jpoġġi quddiemhom il-ġudizzju divin li se jaqa' fuq l-umanità fid-dnub: jekk l-għażla li waqgħet fuq Kristu *iz-zokk aħdar*, ħaj u f'saħħtu hi daqshekk ħarxa, mela x'se jiġri *miz-zokk niexef*, xott u mejjet, dak tal-ħżiena!

Minħabba l-kunvent tal-Griegi Ortodossi, li fi żmien il-Kruċjati kien ir-residenza tal-kononċi regolari ta' Santu Wistin, allura tal-Latini-Kattoliċi, ma nistgħux inkomplu mexjin dritt it-triq tas-salib li mexa Ġesù. Biex naslu għad-IX stazzjon u nkomplu fuq it-triq li mexa Ġesù, hemm bżonn li nagħmlu dawra. Mit-VIII stazzjon nerġgħu lura għas-suq Chan ez-Zait u nduru fuq il-lemin, nimxu daqs 70 metru telgħa żgħira. Imbagħad hemm taraġ li jieħdok fuq in-naħa tal-lemin tat-triq u wara 40 metru minn wara il-ħitan tad-djar Għarab, naslu għad-IX stazzjon li jinsab immarkat mal-ħajt.

IX Stazzjon: Ġesù jaqa' għat-tielet darba

Meta wieħed jibda tiela' lejn il-Patrijarkat Koptu jiġi fejn kolonna li timmarka dan l-istazzjon. Antikament ma kinitx tissemma' qatt it-tielet waqgħa; l-iżjed li kienu jfakkru kienu żewġ waqgħat. Bħalma diġà għidna it-tradizzjoni tat-Triq tas-Salib tibda Ġerusalemm, tmur l-Ewropa fejn tifforma ruħha d-devozzjoni u terġa' lura ġewwa Ġerusalemm, u allura fittxew il-postijiet fejn setgħu jambjentaw u jpoġġu din id-devozzjoni.

Fuq kolonna mdaħħla fid-daħla tal-bieb tal-kunvent tal-Kopti jiġi indikat dan id-disa' stazzjon meta s-Salvatur tagħna waqa' għat-tielet darba. Dan l-istazzjon jinsab ftit metri 'l bogħod mill-Golgota. Fuq ix-xellug hemm fetħa kbira mdawra bil-bini, li jinsab sewwa sew fuq il-kappella ta' Santa Elena u l-grotta bir ta' fejn instab is-salib tal-Mulej. Din il-grotta hi fil-bażilika tal-Qabar ta' Kristu fil-punt l-aktar profond tagħha.

Biex tkompli l-Via Crucis wieħed irid jgħaddi minn fuq dawn il-bjut u jinżel minn ġewwa l-knisja Etiopika. Jekk ma jagħmilx hekk, wieħed ikollu jerġa' lura lejn suq Chan ez-Zait u jdur fuq il-lemin. Jgħaddi minn fejn l-ospizju Russu ta' San Alessandru fuq il-lemin u l-knisja ta' Ġesù Redentur fuq ix-xellug, jibqa' miexi sakemm jasal quddiem bieb li jagħti għall-pjazza quddiem il-bażilika tal-Qabar ta' Kristu.

Il-Via Crucis tkompli fil-Bażilika.